

SAE Nieuwsbrief

SAE nieuws is een uitgave van de Stichting Academisch Erfgoed en verschijnt 3 keer per jaar.

December 2015 | nummer

43

horen op de film. Maar ook de wijze waarop de toenmalige minister van onderwijs en wetenschappen Jos van Kemenade sprak, is nog steeds bijzonder om op een film 'mee te maken'.

Ook zijn meer dan 200 foto's, die de toen jonge Maastrichtse fotograaf Jos Nelissen heeft gemaakt van deze plechtigheid, na 40 jaar alsnog aangekocht. Nelissen is de fotograaf van de foto van koningin Juliana die onder het toezien van Sjeng Tans de oprichtingsoorkonde ondertekent. Hij maakte een fotoreportage van de hele dag, dus ook van het feest 'van en voor het volk' erna. De universiteit had in 1976 slechts een kleine selectie aangeschaft, nu is de collectie aanzienlijk uitgebreid. De foto's zijn op een goede resolutie van de website van de Kunst- en Erfgoedcommissie te downloaden.

Universiteit Maastricht op zoek naar erfgoed

9 januari 2016 is voor de 'jonge' Universiteit Maastricht een bijzonder moment: het instituut komt dan op middelbare leeftijd en draagt 40 jaar geschiedenis met zich mee. Voor de Kunst- en Erfgoedcommissie is dit lustrum aanleiding om op zoek te gaan naar de talloze sporen die de universiteit op het gebied van erfgoed, zowel materieel als immaterieel, heeft nagelaten.

Om te beginnen is er een 'oral history'-project waarbij sleutelfiguren van het eerste uur naar hun verhalen, herinneringen en persoonlijke visies op de universiteit worden gevraagd. Aan de hand daarvan worden korte biografische schetsen geschreven. Verder is er een zoektocht naar oude films en foto's. Er is helaas veel verdwenen, maar er komt nu ook weer veel boven water - kennelijk neemt de belangstelling om terug te kijken na 40 jaar toe.

Een van de allermooiste vondsten is de film die Dirk Jan Braggaa van de opening van de Rijksuniversiteit Limburg heeft gemaakt in de Sint Servaaskerk. Deze film was in de loop van de tijd kwijt geraakt, maar is in een schoenendoos alsnog teruggevonden. De schoongemaakte en gedigitaliseerde film is vanaf 11 januari 2016 - de universiteit viert dan haar *dies natalis* - op de vernieuwde website van de Kunst- en Erfgoedcommissie te zien. Het is uniek om belangrijke 'founding fathers' als Sjeng Tans en Harmen Tiddens te zien bewegen en te

Foto's van de openingsplechtigheid, Jos Nelissen

Zie de agenda voor meer informatie over de jubileumtentoonstelling.

Annemieke Klijn,
conservator Kunst- en Erfgoed Commissie Universiteit Maastricht

Uitbreiding SAE

De Stichting Academisch Erfgoed kan met trots melden dat sinds 1 oktober de elfde universiteit lid is geworden: de Tilburg University. De Tilburg University beheert onder andere de Brabant Collectie, over het verleden van de Provincie Noord-Brabant en de Bijzondere collectie Theologie, afkomstig van het Groot-Seminarie te Haaren en die van de Minderbroeders-Kapucijnen te Den Bosch. We heten de Tilburg University van harte welkom.

foto: Marjet van Veenen

Collectie Heimans en Thijsse naar Artis Bibliotheek

Heimans en Thijsse: twee namen die al ruim een eeuw onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Jacob Heimans (1861-1914) en Jac. P. Thijsse (1865-1945) waren eind negentiende eeuw allebei onderwijzer in Amsterdam en liefhebbers van de Nederlandse natuur. Om hun liefde over te brengen op de jeugd schreven ze een reeks boekjes en startten zij het (nog altijd bestaande) tijdschrift *De Levende Natuur*. Duizenden maakten zij zo enthousiast voor 'de natuursport'. Heimans bleef door zijn vroege dood enigszins onbekend bij het grote publiek; Thijsse werd een nationale beroemdheid vanwege zijn Verkade-albums. De archieven van Heimans en Thijsse zijn onlangs door de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam verworven, samen met materiaal van honderden personen en organisaties die in hun voetspoor traden.

Bezoek van prins Hendrik (links) aan het Noordermeer, 1909. Vierde van links: Jac. P. Thijsse.

Het materiaal is in bruikleen verkregen van de Heimans en Thijsse Stichting. Die stichting zet zich onder andere in voor het behouden en toegankelijk maken van boeken, tijdschriften, archivalia en andere stukken die de ontwikkeling van natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie in Nederland documenteren. Maar de omstandigheden waar onder de stichting materiaal kan bewaren, laat veel te wensen over. De Artis Bibliotheek, in 1838 gestart als bibliotheek van de Amsterdamse dierentuin en sinds 1939 onderdeel uitmakend van de bibliotheek van de UvA, was graag bereid het beheer over de archieven en andere unieke stukken over te nemen.

Onderdeel van de bruikleengeving is een beschrijving van al het materiaal. De persoonlijke archieven van Heimans, Thijsse en Hans Gorter (van 1947 tot 1979 directeur van Natuurmonumenten, een organisatie die mede door de inspanningen van Heimans en Thijsse is opgericht) zijn geïnventariseerd. Van enkele omvangrijke archieven, zoals van bioloog en 'ecosooft' Piet Schroevers en Henk van Halm, ruim veertig jaar schrijver van een natuurrubriek in *Trouw*,

zijn globale beschrijvingen gemaakt. Ook een verzameling beeldmateriaal behoort tot de collectie. In totaal gaat het om bijna zestig meter materiaal.

De inventarissen zijn beschikbaar via de website van Bijzondere Collecties van de UvA: <http://bijzonderecollecties.uva.nl/zoeken-raadplegen>.

Erik Zevenhuizen,
bibliotheek UvA/HvA

Pablo Collette hoofd sector Erfgoed RUG

Bij de Universiteitsbibliotheek Groningen is drs. Pablo Collette benoemd als hoofd van de sector Erfgoed (Universiteitsmuseum, Bijzondere Collecties) en hoofd van de afdeling Staf. Hij is aan de RUG afgestudeerd in de Economie en Kunst- & Architectuurgeschiedenis en is sinds 1985 bij de faculteit Letteren werkzaam geweest. Eerst als docent Toegepaste Kunstgeschiedenis, en sinds 1991 als universitair docent Architectuur- en Stedenbouwgeschiedenis. In 2013 maakte hij de overstap naar een leidinggevende positie als manager a.i. bij de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen. Hij heeft ervaring met management, coaching en besturen, met tentoonstellingen en publicaties en met de theorie en praktijk van het culturele erfgoed. Collette is lid van het bestuur SAE.

Mapping Slavery in Groningen

De Vrije Universiteit Amsterdam is in 2014 begonnen de slavernijgeschiedenis in kaart te brengen. In Amsterdam, Utrecht, Middelburg en Den Haag zijn projecten van start gegaan om te achterhalen hoe de slavernij heeft bijgedragen aan de lokale welvaart in Nederland. In deze steden zijn tal van publieksactiviteiten ontplooid om meer mensen in aanraking te brengen met dit verleden. Rijksuniversiteit Groningen sluit zich nu aan, met een focus op het Noorden.

De provincies Groningen, Drenthe en Friesland zijn lange tijd buiten beeld gebleven bij onderzoek naar het slavernijverleden. Daar brengen Barbara Henkes en Margriet Fokken, beide verbonden aan de RUG nu verandering in. Ook in Groningen (stad & provincie) woonden bewindhebbers, directeuren en aandeelhouders van de Kamers van de West en Oost Indische Compagnie. Hun investeringen en bestuurlijke handelingen gaven richting aan de slavenhandel en aan de slavernij in en buiten de voormalige koloniën.

Bij het Universiteitsmuseum Groningen wordt onderzoek gedaan naar tastbaar erfgoed, zoals gebouwen, gevelstenen of ornamenten,

objecten uit museale collecties of handschriften in bibliotheken. In het museumdepot bleken onder meer Manilla-armbanden te liggen, verzameld door hoogleraar in de theologie Theodoor Pieter van Baaren (1912-1989). Deze armbanden werden gebruikt als betaalmiddel in de slavenhandel. Van Baaren bracht gedurende zijn leven tweeduizend objecten bijeen, veelal kunstuitingen van inheemse volkeren uit alle werelddelen vanuit zijn passie voor schoonheid, religie en uit kennisdrift. Zo vergaarde hij belangrijke kennis over volkeren uit de hele wereld. Het Universiteitsmuseum Groningen bezit tien Manilla-armbanden.

Wat is een Manilla-armband?

Tijdens de slavenhandel, die bloeide in de zeventiende en achttiende eeuw, ontstond er behoefte aan een standaard betaalmiddel dat door alle partijen (slavenhandelaren en inheemse volkeren) werd erkend. Dit werd de Manilla, een koperen legering in de vorm van een armband. De naam Manilla stamt af van het Spaanse woord voor armband en deze sierraden werden gedurende vijfhonderd jaar gebruikt als betaalmiddel aan de westkust van Afrika door de West-Indische Compagnie en de plaatselijke bevolking. Ieder Afrikaans volk had zijn eigen Manilla waardoor de prijs voor een mannelijke slaaf uitgedrukt in Manilla's verschilde van volk tot volk en van tijd tot tijd.

Site: www.mappingslavery.nl

Marit Berends,
geschiedenisstudent aan de Rijksuniversiteit Groningen

Beeld: Universiteitsmuseum Groningen

Wetenschap genereert erfgoed

Universitair onderzoekers zijn dag in dag uit bezig met het ontrafelen van het onbekende. Het onbekende verleden, de onbekende celprocessen, de onbekende politieke dynamiek en al het andere dat onbekend en fascinerend is. Hun bevindingen leggen ze vast in artikelen, lezingen, boeken, grafieken en foto's. En dan gaan ze door: op naar het volgend punt net achter de horizon van het bekende.

Al dat wetenschappelijk werk leidt tot een scala aan bijna vergeten collecties en objecten, opgeslagen in kelders en achterkamertjes. Soms van adembenemende schoonheid, zoals het paard van Auzoux. Een bijna levensgroot paard van papier-maché. Het model is gemaakt door de Franse arts Louis Auzoux vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw. Alles is zichtbaar te maken, omdat het paard gedemonteerd kan worden: spieren, botten, hoofd. Het paard is ook deels demontabel, zodat het hart en andere ingewanden van collegebank naar collegebank konden worden doorgegeven.

Het was een innovatie van de bovenste plank in die dagen en het verving de modellen van was. Die waren kwetsbaar voor temperaturen en niet uit elkaar te halen. De modellen van Auzoux waren dat wel. Het spaarde kostbare dierenlevens. Kostbaar in de letterlijke zin van het woord. Inmiddels hebben we een andere betekenis voor het woord kostbaar in relatie tot dierenlevens.

Het paard van Auzoux hebben we niet echt meer nodig. Prachtige driedimensionale beelden voeren de huidige student langs en door de anatomie van dieren. Maar het paard van Auzoux is gebleven en staat inmiddels trots in onze bibliotheek. Netjes in een vitrine: een gebruiksvoorwerp dat kunst werd.

Diezelfde bibliotheek bewaart in haar magazijnen prachtige botanische prenten, nauwkeurige illustraties van insecten, handgetekende kaarten en boeken, veel boeken. De moderne student bekijkt de literatuur digitaal: handig doorzoekbaar, overal op te vragen en direct uit te printen of te kopiëren.

De wetenschap stormt door en kijkt niet om naar de relictten. Die verstenen in collecties en zijn achtergelaten om ons te doen verwonderen en om ons te doen genieten van de schoonheid en het ontrafelde mysterie. Het paard van Auzoux staat daar als een baken van onze geschiedenis, als ons academisch erfgoed.

Louise Fresco,
voorzitter van de Raad van Bestuur van Wageningen UR

80.000 pagina's middeleeuwse handschriften online

Universitaire Bibliotheken Leiden en uitgeverij Brill hebben een van de topcollecties van de Universiteit Leiden gedigitaliseerd en beschikbaar gesteld als online publicatie: *Codices Vossiani Latini Online*. De collectie middeleeuwse handschriften van de Universitaire Bibliotheken Leiden geniet wereldwijde bekendheid. De Latijnse handschriften verzameld door de humanistische

geleerde Isaac Vossius (1618-1689) vormen hiervan de kern. Tot de hoogtepunten van de *Codices Vossiani Latini* behoren onder meer de vroegste bronnen van Lucretius' beroemde leerdicht *De rerum natura*, Cicero's filosofische werken en het oudst bewaarde geïllustreerde herbarium in het Latijn (rond 600). Befaamd is de zogeheten 'Leidse Aratea', een karolingische codex met 39 schitterende miniaturen van sterrenbeelden gebaseerd op voorbeelden uit de klassieke oudheid.

Uitgeverij Brill en Universitaire Bibliotheken Leiden hebben deze middeleeuwse tekstbronnen gedigitaliseerd en als online publicatie beschikbaar gesteld voor onderzoekers wereldwijd. *Codices Vossiani Latini Online* biedt toegang tot 465 handschriften in 363 banden. Bij elkaar zijn dat meer dan 80.000 bladzijden. Studenten en medewerkers van de Universiteit Leiden hebben gratis toegang tot de online collectie; overige gebruikers wordt verzocht contact op te nemen met Brill voor toegang. Dit platform bevat diverse andere digitale erfgoedcollecties, waaronder twee selecties uit de omvangrijke Oosterse collecties van Universitaire Bibliotheken Leiden, het resultaat van eerdere samenwerkingsprojecten met Brill.

Meer informatie

Dr. André Bouwman, Hoofdconservator en Conservator Westerse Handschriften Universitaire Bibliotheken Leiden
a.t.bouwman@library.leidenuniv.nl
Marti Huetink, Publishing Director Uitgeverij Brill, huetink@brill.com
<http://www.brill.com/products/online-resources/codices-vossiani-latini-online>

Erik Weber,
communicatieadviseur, Universitaire Bibliotheken Leiden

Geheugen van de VU online

De nieuwe website Geheugen van de VU www.geheugenvandevu.nl is het virtuele herinneringsplatform van de Vrije Universiteit (VU) Amsterdam. De site is gelanceerd in het kader van het 135-jarig bestaan van de VU en wil de geschiedenis van de VU zichtbaar maken en het onderzoek ernaar stimuleren.

Op de website staan onder meer een tijdlijn met sleutelmomenten, een database met personen uit de VU-geschiedenis en een dynamische kaart met plaatsen van herinnering, zoals oude VU-gebouwen en plekken die in de geschiedenis van de VU een belangrijke rol hebben gespeeld. Ook is de site een portal naar gedigitaliseerd VU-materiaal als oude films en papieren bronnen. De site zal worden gebruikt voor onderzoek en onderwijs en zal in de loop van de tijd verder worden ontwikkeld.

Ab Flipse,
universiteitshistoricus Vrije Universiteit

Keizersgracht 162, Universiteitsgebouw van de VU van 1883 tot 1966 (fotocollectie HDQ)

Utrechts Psalter wordt UNESCO erfgoed

In oktober 2015 is het Utrechts Psalter toegevoegd aan het *UNESCO Memory of the World Register*, een lijst met documentair erfgoed van wereldbetekenis. In het register staan onder andere ook het originele dagboek van Anne Frank, de VOC-archieven en het tapijt van Bayeux.

Het Utrechts Psalter is een rijk geïllustreerd psalmboek, dat rond 830 werd gemaakt in of nabij Reims. Van geen enkel middeleeuws handschrift in Nederlands bezit is zoveel literatuur verschenen en zijn zoveel reproducties gepubliceerd. Het bevat 150 psalmen en 16 Bijbelse liederen die op een voor die tijd revolutionaire manier zijn

geïllustreerd. Via Engeland is het Psalter in 1716 in Utrecht terecht gekomen. Het werd geschonken aan de bibliotheek van de Universiteit Utrecht, die het sinds die tijd bewaart.

Door de fraaie illustraties leest het handschrift als een stripverhaal waarin delen uit de psalmteksten zijn afgebeeld. De dynamische en schetsmatige stijl van de tekeningen was destijds vernieuwend. De tekeningen doen soms denken aan het werk van Jeroen Bosch. Het boek was een echte trendsetter. De stijl en de afbeeldingen werden nog eeuwenlang in Frankrijk en Engeland geïmiteerd.

Het handschrift werd in de negentiende eeuw onderwerp van wetenschappelijk onderzoek in theologische discussies. Toen werd ook de eerste facsimile van het psalter vervaardigd. In 1984 volgde een facsimile in kleur die de interesse in het psalter deed toenemen. In 1996 werd het Utrechts Psalter voor het eerst digitaal toegankelijk gemaakt met een CD-ROM.

Het Utrechts Psalter ligt in een kluis en wordt zelden tentoongesteld. Maar de belangstelling om er onderzoek naar te doen is onveranderd groot. De Universiteitsbibliotheek Utrecht draagt de verantwoordelijkheid en de zorg voor academisch erfgoed en wil deze erfgoedcollecties duurzaam behouden en toegankelijk maken voor onderwijs en onderzoek. Daarom is besloten om een hoogwaardige digitale versie te ontwikkelen, zodat wetenschappers over de hele wereld de teksten en illustraties van het psalmboek kunnen bestuderen. Via www.utrechtspalter.nl kan iedereen nu die geannoteerde versie van het Utrechts Psalter bekijken. Hier wordt visueel weergegeven hoe de afbeeldingen en de teksten met elkaar verbonden zijn.

Er zijn vier vertalingen van de psalmteksten toegevoegd: de Engelse, Nederlandse, Franse en de standaard Vulgataat tekst. Ook worden de afbeeldingen beschreven en wordt gewezen op andere bijzonderheden in het handschrift zoals de handtekening van Robert Cotton, tekeningen in de marges of zichtbare schetsen van de afbeeldingen. In de toekomst wordt ook bibliografische informatie toegevoegd. Met de ontwikkeling van de geannoteerde versie zijn de mogelijkheden voor verder onderzoek naar het Psalter uitgebreid.

Meer informatie

Vanaf oktober 2016 is het Utrechts Psalter te zien in Museum Catharijneconvent tijdens de tentoonstelling over heilige boeken.

Maaïke Wijnen,
accountmanager projecten en fondsen Bijzondere Collecties, Universiteitsbibliotheek Utrecht

Digitaliseringsproject Google bij de UvA halverwege

Tot aan 2017 digitaliseert Google zo'n 100.000 titels van voor 1874 uit de UvA-bibliotheekcollecties. Na de digitalisering komen alle titels online voor iedereen beschikbaar. Het project verloopt zeer soepel. De teller staat op dit moment op 50.000 gedigitaliseerde titels.

Google startte ruim tien jaar geleden een enorm digitaliseringsproject en heeft nu zo'n 30 miljoen titels online. De boeken komen na digitalisering vrij beschikbaar via Google en via Delpher – de gezamenlijke toegang tot Nederlandse digitale boeken, kranten en tijdschriften die de Koninklijke Bibliotheek (KB) en de UvA met andere partners hebben ingericht. De UvA is aangehaakt bij een succesvolle samenwerking tussen de KB en Google, die in 2010 is gestart.

Het streven is om 100.000 boeken van vóór 1874 te laten digitaliseren. Het gaat hierbij om boeken die in Nederland zijn gedrukt,

waar geen auteursrecht meer op rust en die niet al bij de KB zijn gedigitaliseerd. Kostbare en zeer kwetsbare werken worden niet gedigitaliseerd in het project. De UvA controleert alle werken die worden gescand. Medewerkers van Google komen de boeken ophalen. Het scannen gebeurt extern, en daarna brengt Google de boeken weer terug. De gedigitaliseerde boeken komen vervolgens via Google Books en Delpher beschikbaar; dit is ongeveer een maand nadat ze bij de UvA zijn opgehaald. In de catalogus is aan-gegeven of een boek gedigitaliseerd wordt in dit project.

Jan Willem Overdijk,
hoofd publiekszaken UvA Erfgoed

Bart Jostki, conservator handschriften en oude drukken Universiteitsbibliotheek Utrecht. Fotografie: Ivar Pel

Beeld: UvA Erfgoed

Han Heijmans

De rekenrol van Tienstra

In de lade van het bureau van Jacob Menno Tienstra - hoogleraar in "landmeten, waterpassen en geodesie" aan de TH Delft van 1935 tot 1951 - is na zijn dood een zelfontworpen rekenrol gevonden. Het bestaat uit drie kartonnen cilinders die in elkaar passen en voorzien zijn van schalen. Op het eerste gezicht lijkt het op een gewone rekencilinder, zoals die in de loop der tijd in verschillende soorten en maten zijn gemaakt. Volgens zijn zoon Menno bestaat er een vergelijkbaar handgemaakt object uit de privé nalatenschap van zijn vader. Dit lijkt een eeuwigdurende kalender, maar ook die waren in allerlei varianten beschikbaar. Volgens Menno had vader Tienstra dit uit vervingeling gemaakt in de tijd van gedwongen thuiszitten, toen de Technische Hogeschool eind 1941 werd gesloten. Was deze rekenrol dan ook uit vervingeling gemaakt? Of had hij behoefte aan een variant die niet te koop was?

Als we achterhalen hoe het object werkt, kunnen we wellicht ook te weten komen of dit hobbyisme was, of een serieuze poging om een nieuw rekeninstrument te ontwerpen. De rekenrol is door onze depotmedewerkers in 3D gefotografeerd en omgezet in een interactief filmpje. Na het nodige speurwerk is een publicatie over de rekenrol verschenen in "The UK Slide Rule Gazette" van de hand van Otto van Poelje. Daarnaast gaf Van Poelje een presentatie over zijn bevindingen voor een gezelschap van Duitse verzamelaars in Stein, Neurenberg.

Daarbij vergeleek hij "de Tienstra" met de Fuller no 2 van fabrikant Otis King. Het kartonnen model was uiteraard zwakker dan de metalen cilinder van Otis King, maar het handgemaakte prototype was wel preciezer! Het bleek bovendien dat de Tienstra een extra schaal had voor berekeningen aan hoeken kleiner dan 6 graden. Van Poelje kwam tot de conclusie dat de Tienstra de enige cilindrische rekenschuif met spiraalvormige sinus-schalen is, naast de Fuller no 2. "Voorlopig denk ik dat het een differentietabel voor de berekening van sinus van kleine hoeken via interpolatie is."

Daarmee lijkt dit op een poging om een serieus rekeninstrument te ontwerpen, waarvan geen tegenhanger in de markt verkrijgbaar was. Het gebruik voor kleine hoeken roept tevens de vraag op of Tienstra dit wilde gebruiken voor berekeningen die te maken hebben met zijn Vereffeningstheorie, een foutenanalyse die door hem ontwikkeld is ten behoeve van de driehoeksmetingen. Maar dat mogen andere knappe koppen uitzoeken.

*Han Heijmans,
manager Library Operations, TU Delft Library*

Agenda

Universeum 2016 in Nederland

Van 9 t/m 11 juni 2016 zijn de Bijzondere Collecties van de UvA en het Universiteitsmuseum Utrecht gastheer van de 17de Universeum Network Meeting met als thema: Collecting Connections. Dit internationale evenement wordt jaarlijks georganiseerd. Voorstellen voor presentaties kunnen tot 28 februari 2016 worden ingediend. Zie voor de Call for Papers en voor het voorlopige programma: www.universeum2016.nl

Dijksterhuislezing

Woensdag 16 september organiseerde de SAE haar symposium en Dijksterhuislezing in samenwerking met de Radboud Universiteit in Nijmegen. De Dijksterhuislezing werd uitgesproken door prof. dr. Carla Rita Palmerino, hoogleraar Geschiedenis van de moderne filosofie aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van Radboud Universiteit. Zij ging in op Dijksterhuis als veerman tussen exacte wetenschap en literaire cultuur. Ze belichtte Dijksterhuis' levenslange fascinatie met het wetenschappelijk en literair talent van Galilei en zijn eigen opvattingen omtrent de taak van de wetenschapsgeschiedenis. De Dijksterhuislezing van Carla Rita Palmerino wordt in het voorjaar uitgegeven.

Voorafgaand aan de Dijksterhuislezing vond het symposium "Geloven in de wetenschap" plaats. Daar waren deze sprekers:

- **dr. Jan Brabers**, universiteitshistoricus aan de Radboud Universiteit, over priester en wetenschapper J.J.A.M. Houben (1904-1973) en zijn eerbied voor de religiositeit van moslims.
- **prof. dr. Emile Schrijver**, bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het joodse boek (UvA) en scheidend conservator van de Bibliotheca Rosenthaliana bij de Bijzondere Collecties van de UvA, over joodse collecties in niet-joodse contexten.
- **dr. Ab Flipse**, universiteitshistoricus aan de Vrije Universiteit, over het denken over geloof en wetenschap bij VU-wetenschaps historicus Reijer Hooykaas (1906-1994).
- **dr. Taede Smedes**, zelfstandig filosoof/theoloog en journalist, sprak een column uit over het onderwerp "Geloof & Wetenschap vandaag de dag".

Afscheid Esther Boeles

Esther Boeles heeft de SAE verlaten. Ze werkte sinds mei 2009 als coördinator van SAE. Door haar inzet is de SAE tot bloei gekomen. Tijdens haar coördinatorschap is het aantal leden meer dan verdubbeld en is het netwerk in binnen- en buitenland stevig gegroeid. Inmiddels zijn 11 universiteiten lid en is Museum Boerhaave geassocieerd lid.

Op 1 oktober is Esther begonnen met een nieuwe baan als conservator geschiedenis UvA/HvA en erfgoed liaison voor de Bijzondere Collecties van de UvA. Als collectiebeheerder blijft zij namens de UvA nog betrokken bij de SAE. Haar taken bij de SAE worden waargenomen door Frank Meijer, die al bij de SAE betrokken is als projectleider.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Bijzondere Collecties
Oude Turfmarkt 129, Amsterdam
www.bijzonderecollecties.uva.nl

Op zoek naar Van Santen & de kleuren van de Gouden Eeuw

T/m 31 januari 2016
Bij de Bijzondere Collecties is de tentoonstelling 'Op zoek naar Van Santen & de kleuren van de Gouden Eeuw' te zien. Nederland was in de zeventiende eeuw bij uitstek het land waar boeken, atlanten en prenten gemaakt werden. Niet alleen kwaliteit, hoeveelheid en variatie waren verbluffend, maar met name ook decoratie in de vorm van illustraties, versierde titelpagina's, vignettes en vooral: kleurgebruik!

Symposium on the History of Food

15 & 16 januari 2016
In januari vindt het jaarlijkse symposium over de geschiedenis van de voeding plaats. Dit wordt georganiseerd door Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, de Amsterdam School for Culture and History van de UvA en de research unit Social & Cultural Food Studies (FOST) van de Vrije Universiteit Brussel. Dit jaar is het thema Fire, Knives and Fridges en kent het programma zeer uiteenlopende internationale bijdragen. Meer informatie en inschrijven: www.bijzonderecollecties.uva.nl

ALLARD PIERSON MUSEUM

Oude Turfmarkt 127, Amsterdam
www.allardpiersonmuseum.nl

DWDD Pop Up Museum 2

29 januari t/m 22 mei 2016
Vanaf 29 januari kan je komen genieten van het tweede DWDD Pop Up Museum in het Allard Pierson Museum. 9 gastconservatoren waaronder Paul de Leeuw, Paulien Cornelisse en Carice van Houten kiezen hun favoriete objecten in 11 verschillende musea.

SICILIE EN DE ZEE. Duik in het verleden

T/m 17 april 2016
Het Allard Pierson Museum presenteert de tentoonstelling 'Sicilië en de zee. Duik in het verleden.' Spectaculaire vondsten uit 6 verschillende scheepswrakken die rondom Sicilië zijn gevonden vertellen het verhaal van dit eiland, dat als knooppunt van handel, cultuur en beschaving fungeerde. Door de ogen van personages zoals Odysseus, Justinianus I én onze eigen Michiel de Ruyter ontdekt de bezoeker de wrakken en de bijzondere objecten die eeuwen lang op de zeebodem verborgen lagen.

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

Universiteitsmuseum
Oude Kijk in 't Jatstraat 7a, Groningen
www.rug.nl/museum

Verborgene Verhalen. Waarom Archeologen bewaren.

Tot januari 2016
In samenwerking met het Universiteitsmuseum presenteren 14 studenten archeologie een aantal antwoorden op deze vragen. Onder begeleiding van twee docenten zochten zij in de vier collecties van het Groninger Instituut voor Archeologie naar aansprekende objecten en verhalen. Deze verhalen vertellen over bewaren, onderwijs en onderzoek. Archeologen bewaren nog steeds, maar wel anders dan vroeger. Wat kunnen we leren van oude objecten en welke nieuwe gegevens brengen ze nog steeds voort? Nieuwe onderzoekstechnieken worden uitgelegd aan de hand van voorbeelden uit de praktijk.

Bijzondere Collecties

Copying the World. Gipskunst 1860-1960

Vanaf eind januari 2016
Hierin wordt de rol van gips bij de vergaring en verspreiding van wetenschappelijke kennis eind 19e/begin 20e eeuw belicht. Accenten zullen daarbij worden gelegd op de toepassing van het materiaal in de antropologie, de kunstgeschiedenis en anatomie. In het Paviljoen zal tegelijkertijd de Speurtocht naar Graaf Adolf openen. Centraal thema is de Slag bij Heiligerlee (1568) en het nadien verdwenen lichaam van de gesneuvelde Adolf van Oranje. Recent Gronings onderzoek heeft nieuw licht geworpen op diens mogelijke laatste rustplaats. De zoektocht komt in 2016 - met behulp van DNA-onderzoek - tot een apotheose.

Universiteitsmuseum Groningen in DWDD Pop-up museum

Van eind januari tot half mei 2016
DWDD organiseert in samenwerking met het Allard Pierson Museum in Amsterdam de tweede editie van het pop-up museum. Gastconservator Wim T. Schippers zal een zaal in het Allard Piersonmuseum inrichten met delen uit de collectie van het Universiteitsmuseum Groningen.

UNIVERSITEIT LEIDEN

Universiteitsbibliotheek
Witte Singel 27, Leiden
www.bibliotheek.leidenuniv.nl

Suriname in beweging: Migratie en cultuur

T/m 12 januari 2016
De dynamische geschiedenis van Suriname na de afschaffing van de slavernij wordt in deze tentoonstelling voor het voetlicht gebracht. Er wordt aandacht geschonken aan de religieuze diversiteit van Suriname, de Surinaamse culinaire invloed in Nederland, de verbeelding van migratie in de Surinaamse literatuur en de band tussen Surinaamse migranten en de Universiteit Leiden.

Foto: Dijk Fennema

Op reis met W.O.J. Nieuwenkamp. Nieuwe Kunst rond 1900

21 januari 2016 t/m 17 mei 2016

In de tentoonstelling worden de grafiek en toegepaste kunst van W.O.J. Nieuwenkamp (1874-1950) belicht. Centraal staan de reizen van Nieuwenkamp door Nederland, India, Indonesië en Egypte en de indrukken die hij op zijn zwerftochten heeft vastgelegd. Nieuwenkamp is vooral bekend van zijn Indische voorstellingen. Hij kan zonder overdrijving de ontdekker van de schoonheid van Bali worden genoemd. In samenwerking met de Stichting Museum Nieuwenkamp.

MUSEUM BOERHAAVE

Lange St. Agnietenstraat 10
2312 WC LEIDEN
www.museumboerhaave.nl

FOODTOPIA

T/m 3 januari 2016

FOODTOPIA trakteert de bezoeker op een bloemlezing over voedselinnovaties in Nederland vanaf 1900. Gastconservator is topwetenschapper en voorzitter van de Raad van Bestuur van Wageningen University & Research centre Louise O. Fresco. Zij selecteerde tien belofterijke innovaties die de mondiale voedselcrisis moeten bezweren.

'Einstein & Friends'

T/m 3 januari 2016

Deze tentoonstelling kent een bijzondere gastconservator, namelijk de directeur van het museum, Dirk van Delft. Met deze tentoonstelling viert het museum de 100ste verjaardag van de Algemene Relativiteitstheorie, Einsteins revolutionaire kijk op ruimte en tijd. Centraal in de tentoonstelling staan de warme vriendschappen en diepgravende discussies van Einstein met zijn Hollandse collega's.

UNIVERSITEIT MAASTRICHT

Universiteitsbibliotheek
Grote Looiersstraat 17, Maastricht
www.art-maastrichtuniversity.nl

Expositie: '9 Januari 1976: Dies Natalis van de Universiteit Maastricht. Een terugblik aan de hand van een fotoreportage van Jos Nelissen'

11 januari 2016 t/m 11 juni 2016

Bestuursgebouw Universiteit Maastricht - Minderbroedersberg 4-6.
Zie artikel op de voorpagina van deze nieuwsbrief.

UNIVERSITEIT UTRECHT

Universiteitsmuseum
Lange Nieuwstraat 106, Utrecht
www.museum.uu.nl

Tot op het Bot - familietentoonstelling

Verlengd t/m 23 oktober 2016

Ontdek in de familietentoonstelling Tot op het Bot alle overeenkomsten tussen mens en dier. Je gaat zelf op onderzoek uit: luister naar het hart van een reuzenschildpad, mens of kangoeroe; voel aan de huid van een olifant of neem een kijkje in de operatiekamer bij een hond met een hernia.

SONNENBORGH MUSEUM & STERRENWACHT

Zonnenburg 2, Utrecht
www.sonnenborgh.nl

Spoorzoeken op Mars

T/m 31 december 2016

Hoe levensvatbaar is Mars? Kom er achter in Sonnenborgh! Deze speurtocht naar leven op Mars kwam tot stand in samenwerking met Mars-onderzoekers van de Universiteit Utrecht. Voor 8 jaar en ouder.

WAGENINGEN UNIVERSITY

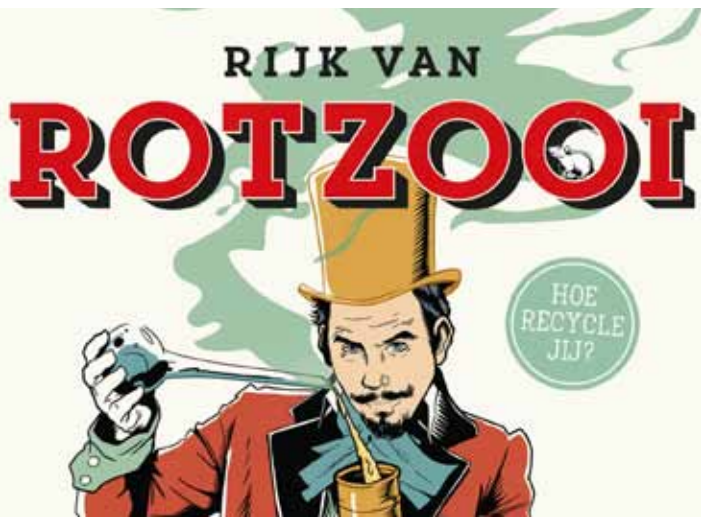
Wageningen UR Library, Special Collections
Droevendaalsesteeg 2, Wageningen
www.wageningenur.nl/library/special-collections

Vitrinetentoonstelling: Mansholt, farming landscape

T/m 5 maart 2016

Onder het motto 'Nooit Meer Honger' ontwikkelt Sicco Mansholt als minister van landbouw en landbouwcommissaris van de EEG een naoorlogs beleid dat leidt tot een schaalvergroting van de landbouw en het landschap. Als eerste lukt het hem binnen Europa één landbouwbeleid te realiseren. De voedseloverschotten in de jaren zestig brengen echter de keerzijde aan het licht. Geïnspireerd door de adviezen van de Club van Rome pleit hij voor radicale hervormingen.

Deze tentoonstelling is gebaseerd op de tentoonstelling Sicco Mansholt, Een goede Europeaan; samengesteld door Het Nieuwe Instituut in Rotterdam.

RIJK VAN ROTZOOI

T/m 31 januari 2016

Een leuke familietentoonstelling over recycling. Het hergebruik van afval blijkt niet alleen iets van deze tijd te zijn. Zo'n tweehonderdjaar geleden werd straatafval gebruikt om buskruit te maken. Tuiniers teelden groente op schoorsteenroet. En aardappelschillen werden verwerkt tot papier. Zijn we ons tegenwoordig net zo bewust over de waarde van afval?

COLOFON

De Stichting Academisch Erfgoed is een samenwerkingsverband van de Universiteit van Amsterdam, Technische Universiteit Delft, Technische Universiteit Eindhoven, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Leiden, Universiteit van Maastricht, Radboud Universiteit Nijmegen, Tilburg University, Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit Amsterdam en Wageningen UR. Museum Boerhaave is geassocieerd lid.

De deadline van nummer 44 is 1 februari 2016
Redactie: Jan Auke Brink & Monique Goemans
Redactieadres: Postbus 19185, 1000 GD Amsterdam
E-mail: sae@uva.nl | www.academischerfgoed.nl
Grafisch ontwerp: Studio Black BV
ISSN 15696154